

3. Фляйшер К. Стратегический и конкурентный анализ. Методы и средства конкурентного анализа в бизнесе / К. Фляйшер, Б. Бенсуссан. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://booksshare.net/index.php?id1=4&category=economics&author=flyaysherk&book=2005&page=87>

4. Харченко В. Как сформировать бизнес-стратегию / В. Харченко. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа:

http://itdirector.org.ua/Bullet_V00/Statji/index.php?article=915

5. Чан Ким У., Моборн Р. Стратегия голубого океана / У. Чан Ким, Р. Моборн. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inwit.ru/strategiya-golubogo-okeana-chan-kim-doc-pdf-fb2.html>

6. Эмоциональный дизайн или тайна четвертой волны. [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: http://www.uexpert.ru/Articles/Emo_design.htm

УДК 658.14/17

Н.М. ЛЮБЕНКО,
к.е.н., доцент, Київський національний університет технологій та дизайну,
Є.С. ГЕРАСИМЕНКО,
студент, Київський національний університет технологій та дизайну

Удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

У статті викладено пропозиції щодо удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. Обґрунтовано особливості взаємозв'язку складових механізму, напрями удосконалення аналітичного забезпечення процесів управління фінансовою стійкістю підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансовий механізм, фінансові ресурси, рентабельність, платоспроможність.

В статье изложены предложения по усовершенствованию механизма управления финансовой устойчивостью предприятия. Обоснованы особенности взаимосвязи элементов механизма, направления усовершенствования аналитического обеспечения процессов управления финансовой устойчивостью предприятия.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, финансовый механизм, финансовые ресурсы, рентабельность, платежеспособность.

In the article presented suggestions for improvement in the management mechanism of the financial stability of the enterprise. Grounded features of the relationship elements of the mechanism, the direction of improvement of the analytical process management of financial stability.

Keywords: financial stability, financial mechanism, financial resources, profitability, solvency.

Постановка проблеми. В нинішніх умовах розвитку ринкової економіки та глобалізації в світі, за фінансової кризи та політико-соціальної нестабільності країни перед суб'єктами господарювання постає досить складне завдання забезпечення їх ефективного, сталого, прибуткового функціонування. Проте не тільки вплив зовнішніх факторів негативно позначається на діяльності підприємств, а й відсутність ефективного механізму управління фінансовою стійкістю та забезпечення відповідного рівня фінансової безпеки підприємств, що б могли протидіяти постійним змінам в цих умовах.

Зважаючи на сучасний стан економіки України, який характеризується трансформаційними процесами та становленням інноваційної моделі розвитку, зміною системи пріоритетів з орієнтацією на гармонію в соціальній, екологічній та фінансово-економічній сфері, забезпечення механізму фінансової стійкості і визначення його основних елементів стає на сьогодні найбільш важливим і актуальним фактором тактики управління стабільним функціонуванням і розвитком підприємства, оскільки низький рівень фінансової стійкості може призвести до недостатньої платоспроможності суб'єкта або взагалі її відсутності, до загрози зниження потенціалу в цілому.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженню питань аналізу й поліпшення фінансової стійкості підприємства, методів її забезпечення, відображення низки факторів, за допомогою яких надається її аналітична оцінка, а також, зокрема, створення умов для управління механізмом фінансової стійкості підприємства присвячено багато робіт вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких варто виділити: Е. Альтмана, В.Х. Бівера, В.З. Бугай, І.О. Мазуркевич, О.В. Постановова й Н.В. Борисова, О.Г. Сокол, О.А. Шенаєва та ін. Аналіз представлених в економічній літературі визначень фінансової стійкості підприємства свідчить, що більшість дослідників розглядають фінансову стійкість як комплексну характеристику фінансового стану, як здатність суб'єкта господарювання стабільно функціонувати та нормально розвиватись, зберігаючи при цьому платоспроможність та підтримуючи фінансову безпеку та рівновагу у мінливих, ризикових умовах внутрішнього і зовнішнього середовища. В контексті сформульованого комплексного характеру поняття «фінансова стійкість» обґрунтовується як важливість досягнення позитивного управлінського впливу на загальні фінансово-економічні результати функціонування підприємства, і фінансову стійкість зокрема. Але сучасний стан досліджень у цьому напрямі свідчить про недостатність реалізації системного підходу до формування механізму управління

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

фінансовою стійкістю підприємств як суб'єктів господарювання, а також про необхідність удосконалення застосовуваного аналітичного інструментарію.

Метою статті є обґрунтування напрямів оптимізації механізму забезпечення фінансової стійкості суб'єкта господарювання з урахуванням багатовекторності управлінських процесів і багато вимірності відповідних аналітичних оцінок, що сприятиме розробці ефективних заходів щодо удосконалення зазначених процесів в господарській практиці.

Виклад основного матеріалу. Якісною характеристикою фінансового стану підприємства являється фінансова стійкість, тобто його здатність ефективно розвиватись і функціонувати, при цьому забезпечувати себе ресурсами та ефективно управляти ними, що, своєю чергою, надасть змогу бути платоспроможним, рентабельним й прибутковим.

Погоджуючись з думкою Г.П. Скляра, сутність категорії «механізм забезпечення фінансової стійкості підприємства» слід визначити як систему форм, методів, прийомів, важелів, норм і нормативів, а також нормативно-правового, інформаційного, програмно-технічного та кадрового забезпечення, за допомогою яких на підприємстві досягається такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподілу та використання, що дозволяє підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику [2].

Управління фінансовою стійкістю із застосуванням інструментів фінансового механізму може досягти необхідного результату лише за поєднання доцільно спрямованого

взаємовпливу всіх його елементів. Для цього він повинен відповідати таким вимогам [1, с. 57]: налаштованість кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому навантаження; спрямовання дії всіх елементів фінансового механізму, який забезпечує інтереси всіх суб'єктів фінансових відносин; зворотний зв'язок усіх елементів фінансового механізму різних вертикальних і горизонтальних рівнів; своєчасність реакції елементів фінансового механізму вищого рівня на зміни, які відбуваються під впливом елементів нижчого рівня. Зрозуміло, що розглянуті визначення поняття «фінансовий механізм управління» та його елементів є досить різноманітними, але, базуючись на цих висновках, пропонуємо наступну структуру механізму управління фінансовою стійкістю підприємства (див. рис.).

Доцільно відзначити, що в системі управління фінансовою стійкістю важливу роль відіграє визначення головної мети, адже саме вона визначає концепцію розвитку підприємства, основні напрями його ділової активності та служить орієнтиром у середовищі ринкових перетворень [3, с. 112, 113]. Це включає необхідність у розробці стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства, тобто визначення стратегічних напрямів, цілей та перспектив розвитку підприємства, при цьому необхідно узгодити цілі розробленої стратегії із загальною стратегією підприємства.

Важливою складовою є оцінка поточного рівня фінансової стійкості, а також виявлення та аналіз факторів, які впливають на об'єкт і на виконання поставлених завдань і цілей. Оцінка поточного стану фінансової стійкості підприємства

Основні складові механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

здійснюється на основі різноманітних методів фінансового аналізу (наприклад, розрахунок аналітичних коефіцієнтів і порівняння їх з нормативними значеннями та ін.). Від досягнутого рівня фінансової стійкості залежить і зворотний зв'язок зі стратегічними цілями управлінського впливу на капітал, ресурси і результати діяльності підприємства.

Інструментарій управління фінансовою стійкістю підприємства представляє собою сукупність методів, важелів, способів, засобів здійснення управлінського впливу. Важливим для ефективної реалізації механізму управління є визначення методів впливу на зазначені раніше чинники. Характерним для цього етапу є застосування інструментарію управління фінансовою стійкістю, вибір якого залежить від можливостей підприємства, виду його діяльності, рівня організації контролю та управління на підприємстві, досягнутого фінансового стану, особливостей зовнішнього ринкового середовища тощо. Для реалізації стратегії керівникам необхідно мати набір методик та моделей, на основі яких можна приймати найбільш доцільні рішення. Успіх реалізації розробленої стратегії підприємства залежить певною мірою від діючої системи контролю і моніторингу.

Із різноманіття ризиків, що супроводжують діяльність підприємства, виділяють ризик зниження фінансової стійкості. Управління ризиком зниження фінансової стійкості є складовою загальної стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства. Вона полягає в тому, що при розробці системи заходів щодо вияву і попередження негативних наслідків ризику вводиться додаткова мета – ліквідація загроз, пов'язаних із цим ризиком. Для оцінки ризику зниження фінансової стійкості використовують розрахунково-аналітичні методи оцінки, що дають кількісне уявлення про цей ризик. В управлінні ризиками цю наперше належить здійснювати експертну оцінку сили

негативного впливу на фінансову стійкість мінливості факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Однією з найважливіших складових механізму управління фінансовою стійкістю є методологія аналітичної оцінки досягнутого на підприємстві рівня фінансової стійкості, яка повинна ґрунтуватись на використанні системи показників-індикаторів, здатних відобразити окремі сторони у досягненні фінансової стійкості, оскільки остання є комплексною характеристикою якості фінансового стану. При цьому набір показників-індикаторів повинен мати в основі традиційні коефіцієнтні показники оцінки структури капіталу, рентабельності, платоспроможності, але при цьому включити їх обмежену кількість, уникаючи застосування показників, які мають безпосередній «перехресний» взаємозв'язок.

Пропонується у комплексних оцінках фінансової стійкості спиратись на такі показники-індикатори (табл. 1).

Встановлення граничних (нормативних) значень цих показників є обов'язковою складовою для оцінки фінансової стійкості. За деякими показниками з числа наведених граничний рівень в контексті забезпечення фінансової стійкості є загальноприйнятим для всіх підприємств реального сектору економіки, за деякими – відповідний граничний рівень залежить від особливостей господарської і фінансової діяльності і повинен визначатись індивідуально.

Так, зокрема, пропонується диференційований підхід до визначення граничного значення коефіцієнта покриття (КЗ). Вважаємо за доцільне встановлювати залежно від галузевих особливостей діяльності і розроблених на підприємстві норм запасів. Визначається цей коефіцієнт з урахуванням граничного значення коефіцієнта швидкої ліквідності (О,Б) і залежить від питомої ваги нормативного рівня запасів в оборотних активах ($ПВНЗ = НЗ / ОА$) і визначається за

Таблиця 1. Показники-індикатори оцінки фінансової стійкості

	Показники	Порядок розрахунку	Примітки
К1	Коефіцієнт фінансової автономії	ВК / Б	Граничне (нормативне) значення – 0,5
К2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	(ОА – З) / ПЗ	Граничне значення – 0,6
К3	Коефіцієнт покриття	ОА / ПЗ	Граничне значення залежить від галузевих та інших особливостей
К4	Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власним оборотним капіталом	ВОА / ОА	Граничне значення – 0,1
К5	Коефіцієнт рентабельності сукупного капіталу	ЧП / Б	Граничне значення залежить від галузевих та інших особливостей
К6	Коефіцієнт стійкості економічного зростання	(ЧП – ДВА) / ВК	Граничне значення залежить від галузевих та інших особливостей
К7	Коефіцієнт стійкості за безбитковістю операційної діяльності	МП / ПВ	Граничне значення залежить від галузевих та інших особливостей
Умовні позначення:			
Б	Підсумок валюти балансу	ЗВ	Змінні витрати
ОА	Оборотні активи	ПВ	Постійні витрати
З	Запаси	ПЗ	Поточні зобов'язання
ПВНЗ	Питома вага нормативного рівня запасів (НЗ) в оборотних активах	ДЗ	Довгострокові зобов'язання
НА	Необоротні активи	ВОА = ВК – НА	Власні оборотні активи
ЧП	Чистий прибуток	ДВА	Дивіденди, виплачені акціонерам
ВК	Власний капітал	МП = ОД – ЗВ	Маржинальний прибуток
		ОД	Операційні доходи

Таблиця 2. Принцип застосування бальної оцінки зниження фінансової стійкості за відхиленнями показників-індикаторів від нормативних значень

Інтервал значень	Кількість балів
$K_{\text{факт}} < K_{\text{норм}} \times 0,5$	2
$K_{\text{норм}} \times 0,5 < K_{\text{факт}} < K_{\text{норм}} \times 0,25$	1
$K_{\text{норм}} \times 0,25 < K_{\text{факт}} < K_{\text{норм}}$	0,5
Надкритичне зниження фінансової стійкості за 7 показниками-індикаторами	Підсумкова кількість балів більше або дорівнює 6
Критичне зниження фінансової стійкості за 7 показниками-індикаторами	Підсумкова кількість балів більше 3, але менше 6
Некритичне зниження фінансової стійкості за 7 показниками-індикаторами	Підсумкова кількість балів менше 3
Умовні позначення: $K_{\text{факт}}$ – фактичне значення показника-індикатора $K_{\text{норм}}$ – граничне (нормативне) значення показника-індикатора	

формулою $K3 = 0,6 / (1 - \text{ПВНЗ})$. Нормативний рівень запасів розраховується традиційно в розрізі їх окремих видів як добуток середньоденного розміру собівартості на норми запасу в днях в розрізі їх окремих видів.

Щодо нормативного рівня показників відносної прибутковості (K5, K6, K7) – він обумовлюється особливостями діяльності підприємства на товарних і фінансових ринках, враховує середньогалузевий рівень цих показників та стратегічні цілі щодо джерел фінансового забезпечення подальшого розвитку.

Наступні пропозиції стосуються застосування бального методу інтегральної оцінки фінансової стійкості в залежності від ступені відхилення за межі визначених нормативних значень показників-індикаторів (табл. 2).

За результатами оцінювання відхилень окремих індикаторів від їх нормативних значень і підсумкового бального оцінювання можна діагностувати фактичний стан негативних відхилень фінансової стійкості підприємства.

Слід також зазначити, що значне перевищення нормативних значень за окремими показниками-індикаторами фінансової стійкості, зокрема за показниками ліквідності, свідчить про нераціональне управління оборотним капіталом, а саме про надмірне «замороження» коштів у запасах або про надміру тривалі терміни обертання дебіторської заборгованості у співставленні із термінами обертання кредиторської заборгованості тощо. Своєю чергою, значне перевищення коефіцієнта фінансової автономії є свідченням невикористання підприємством можливостей отримання ефекту фінансового важеля, тобто перевищення фінансової рентабельності (чистого прибутку у відношенні до власного капіталу) порівняно з показником економічної рентабельності (прибутку до сплати відсотків і податків у відношенні до усього вкладеного капіталу).

Застосування запропонованих інструментів аналітичної оцінки рівня фінансової стійкості в рамках фінансового моніторингу сприятиме поліпшенню результативності в реалізації основних завдань управління фінансовою стійкістю і здійснення ефективного контролю за виконанням прийнятих рішень щодо забезпечення чи підтримання на необхідному рівні фінансової стійкості.

Висновки

Одним з пріоритетних завдань на даний час є забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його функціонування і розвитку. Така рівновага характеризується високим рівнем платоспроможності і фінансової стійкості підприємства і забезпечується формуванням раціональної структури капіталу та майна, достатнім рівнем самофінансування інвестиційних потреб, ефективними пропорціями в обсягах формування фінансових ресурсів за рахунок різних джерел.

Формування ефективного механізму управління фінансовою стійкістю дозволить керівникам використовувати його для забезпечення стабільного функціонування підприємства в майбутньому. Фінансова стійкість є якісною характеристикою фінансового стану підприємства і безумовно однією з основних фінансових складових фінансової безпеки, тому є необхідність удосконалення фінансово-економічного механізму управління фінансовою стійкістю як частини загальної стратегії управління підприємством, що сприятиме досягненню довгострокових цілей розвитку як самого підприємства, так і національної економіки України, підвищенню рівня її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Запропоновані інструменти аналітичної оцінки рівня фінансової стійкості та принципи їх застосування в реальних умовах функціонуючого підприємства дозволяють конкретизувати заходи, спрямовані на забезпечення управління фінансово стійким розвитком підприємства на оперативному, тактичному і стратегічному рівнях.

Список використаних джерел

1. Артус М.М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки // Фінанси України. – 2005. – №5. – С. 54–59.
2. Скляр Г.П. Механізм забезпечення фінансової стійкості підприємств споживчої кооперації та його удосконалення в умовах перехідної економіки // Електрон. ресурс. – Режим доступу: <http://ukrcoop-journal.com.ua>.
3. Гринкевич С.С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень // С. С. Гринкевич, М.А. Михалевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.5. – С. 110–114.

4. Донченко Т.В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства / Т.В. Донченко / Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – №1. – Т. 1. – С. 23–27.

5. Мисак Н.В. Стратегічні аспекти досягнення фінансової стійкості підприємства / Н.В. Мисак, О.І. Яценко / Науковий вісник. – 2005. – Вип. 15.5. – С. 384–389.

В.М. ТИЩЕНКО,
к.е.н., доцент, Київська державна академія водного транспорту

Фінансова санація як засіб запобігання банкрутству підприємств

У статті досліджено комплекс питань, що стосуються проблем банкрутства та фінансової санації підприємств-боржників, здійснено оцінку чинного антикризового законодавства.

Ключові слова: банкрутство, фінансова санація, платоспроможність.

В статье исследован комплекс вопросов, касающихся проблем банкротства и финансовой санации предприятий-должников, осуществлена оценка действующего антикризисного законодательства.

Ключевые слова: банкротство, финансовая санация, платежеспособность.

The article investigates complex of issues relating to problems of bankruptcy and financial reorganization of debtor enterprises, the estimation of the current anti-crisis legislation is carried out.

Keywords: bankruptcy, financial reorganization, solvency.

Постановка проблеми. У багатьох розвинутих країнах санація підприємств є невід'ємною частиною менеджменту. Вона спрямована на вихід підприємства з кризового стану та відновлення його життєздатності. Недосконалість вітчизняного законодавства, відсутність належного фінансування санації, дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері фінансового менеджменту часто призводить до того, що значна частина потенційно платоспроможних підприємств банкрутує.

З прийняттям Закону України «Про банкрутство» [1] в нашій країні було закладено основи для вирішення проблеми банкрутства та фінансового оздоровлення підприємств-боржників, проте окремі питання цієї складної та багатогранної проблеми до цього часу залишаються законодавчо не врегульованими. Відсутній спеціалізований державний орган з питань банкрутства, здатний ефективно координувати і контролювати дії всіх учасників процедури банкрутства.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемам банкрутства та фінансового оздоровлення підприємств присвячено праці таких українських та зарубіжних науковців як О. Терещенко, Т. Клебанова, О. Бондар, О. Мозенков, А. Архипов, М. Бордо, К. Багацька, О. Маковоз, О. Панасенко, А. Кондрашихін, К. Мараховська та інших.

Незважаючи на значну кількість опублікованих праць, недостатньо обґрунтованими залишаються теоретико-методологічні засади фінансового оздоровлення та забезпечення стійкого функціонування й розвитку вітчизняних підприємств в умовах нестабільності.

Метою даної статті є дослідження процесів, пов'язаних з відновленням платоспроможності боржника, визначення їх подальших перспектив на основі вдосконалення чинного законодавства та інституційних перетворень.

Виклад основного матеріалу. Формування ринкових відносин в Україні супроводжувалося значним зростанням кількості підприємств, які опинилися на межі банкрутства. Банкрутство як економічне явище є невід'ємним елементом ринкової економіки. В Україні процеси банкрутства часто відрізнялись від традиційних. Внаслідок порушення чинного законодавства значного поширення набули фіктивне банкрутство та доведення до банкрутства. В той час в країні був відсутній механізм, який міг би сприяти відновленню платоспроможності підприємств-боржників.

Законодавчо інститут банкрутства почав створюватися у 1992 році, коли було прийнято Закон України «Про банкрутство» [1], проте в ньому не було передбачено можливості для впровадження механізму санації та фінансового оздоровлення підприємств-боржників. Насамперед, він був спрямований на їх ліквідацію.

Вивчення зарубіжного досвіду показало, що серед підприємств, які з тих чи інших причин опинилися на межі банкрутства, є багато потенційно перспективних суб'єктів підприємництва, здатних відновити свою платоспроможність, якщо до них буде застосовано механізм санації. Це сприяло тому, що з 2000 року державна політика у сфері банкрутства змінюється. Вона зорієнтована на здійснення заходів, спрямованих на відновлення платоспроможності боржника, що знайшло своє відображення у новому Законі «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [2], де переважна частина розділів присвячена саме процедурі санації підприємств, особливостям здійснення її підприємствами різних форм власності, містуючими та особливо небезпечними підприємствами.

Повноваження державного органу з питань банкрутства було покладено на Міністерство економіки України, основ-